

Паула Лайт

Завистта – тази страшна
отрова

Ще продължим нашето жестоко изпитание: един опит за честен и безпристрастен поглед в огледалото на истината към нашата национална душа. Поглед без грим и илюзии.

Този път ми се иска да започна с много баналния анекдот за българина в ада. Според него, казанът с катран, където били измъчвани нашенските грешници, не се нуждаел от охраната на рогати дяволи с вили в ръце. Защото, успеел ли някой да изплува и да подаде глава от врящата черна смола, останалите бързо се постаравали да го дръпнат обратно. Всеки е чувал тази история. Всеки я е повтарял. Банална е до втръсване. Но не е ли вярно, че банална става само неоспоримата и всеизвестна истина?

Такава всеизвестна истина е, че нашенецът не обича някой да постигне повече от него или да бъде нещо повече. Той приема успеха, напредъка и по-висшите качества на съседа си като лична обида. Духовното ни пространство направо изобилства от реплики като: „Баш еди кого си ли избраха? Какво пък струва той?“ или: „С какво Х е по-добър от мене?“; или: „На какъв ми се прави тоя У? Като че не го знам колко струва...“ И, цоп! – Всички по-инициативни, по-интелигентни, по-свободолюбиви и оригинални хора бързо биват предърпвани обратно в катрана. Дори и цялата нация да губи от това. Нали пак си е наша поговорката: „Я не сакам да съм добре. Сакам Вуте да е зле.“ Или: „Нека ми изгори къщата, ама да пламне и на Вуте плевнята.“

Завистта е особена, перфидна форма на страха. Ще ви убедя, че наистина е така, колкото и агресивни да са нейните проявления. Може би, точно затова е единственият порок, който не носи удоволствие на оня, който го притежава, а само мъчение.

Нека ви споделя защо считам завистта за вид страх.

Всеки, дълбоко в себе си, смята собствената си личност за най-специална, най-добродетелна, най-кадърна и надарена. Най – най... Ето защо изпада в ужас и раздражение, ако сам прецени, че някой друг е постигнал повече в този живот или представлява нещо повече от него. Тази оценка силно дразни и притеснява човека. Това раздражение, този страх бързо мутират в злоба и силно желание да докажеш и на себе си, и на света, че ненавистният дразнител всъщност нищо не струва и нищо не представлява. Ето това е завистта. Тя винаги е порок на действието, но действие не градивно, а зло и разрушително. Затова смятам, че е страшна отрова. Смятам също, че българинът е дълбоко интоксигиран от нейните вонящи миазми. Това води до убийствени резултати за цялата ни нация, спъва всеки напредък и убива всяка надежда.

Една от плачевните последици на отровата е в проявата на икономическо безумие.

Завистта пред имотното благосъстояние на другия води до упорит стремеж на всяка цена да демонстрираме повече просперитет от него. Ето причината за наглед налудните реакции на нашенските гешефтари, подкупни чиновници и политици. Навсякъде по света такива гледат да демонстрират бедност и са по-ниски от тревата. Откраднатото тихомълком се завлича в чуждестранни банки, а човекът демонстрира скромни доходи, ни лук ял, ни лук мирисал.

Тук, при нас няма нищо подобно! Нали целта е да покажеш на другите, че не са нещо повече от теб?! Така, безумците започват да строят къщи като палати, да издигат хотели, да се возят в суперлюксозни коли. Какво биха стрували престъпните им усилия, ако не могат да се изфукаат с резултата? Техните демонстрации, на свой ред, предизвикват нова вълна от завист, водеща до нови престъпления и гешефти, за да покажат завистниците, че могат да постигнат същото и дори повече. Така става нещо като Стахановско социалистическо съревнование по кражби и демонстрации на лукс и разкош, на което въобще не му се види краят. Достатъчно е да си припомним, например, митничарското село или обувките със златни кантове за петнадесет хиляди долара на социалния ни министър, за да видите какво имам предвид.

Друга метаморфоза на отровната завист е подлостта.

Хората не подбират средствата, за да съборят ближния си от всеки възможен пиедестал и да му попречат по всякакъв начин да постигне възход.

Спомням си някога в Африка за безумните измерения, до които бе достигнала тази прелестна национална черта. Тъй като данъците, вземани от държавата от български специалисти, работещи в чужбина, бяха непосилно високи, повечето хора тайно работеха някакъв „частпром“, за да могат да свързват двата края. Естествено, другите българи бяха с четири очи да не би някой друг да си напълни паницата повече. Те засипваха посолството с доноси (анонимни или подписани) как X или Y работел, без да декларира допълнителната си печалба.

Едно симпатично младо семейство лекари не издържаха и се прибраха в България, защото съседите им – сънародници редовно ровели в боклука им. Целта била да преценят по изхвърляните отпадъци какво са яли и оттам да добият представа трупат ли някакви недеklarирани доходи и какви.

Възрастен сънародник, архитект, беше дотолкова омерзен от това

безобразие, че отказваше да говори на родния си език и контактуваше с повечето българи на английски.

„Защо гледате в паницата на другите?“ – отчаяно каза веднъж търговският представител на България. – „Работете и печелете всички. Не искам да ви преча, но като пишете доноси, ме принуждавате да реагирам“.

В оня период с учудване разбрах, че и срещу мен има донос, въпреки че работех само по ограмотителна система за местното население на доброволци и личните ми доходи бяха символични. Твърдеше се, че съм предпочитала компанията на англичаните и другите хора от Западна Европа и непрекъснато съм прекарвала свободното си време с тях. Мотивът на доносника, вероятно, беше, че не е сред поканените на поредицата приеми, организирани от британските ми приятели.

Тогава се отървах от неприятни последици доста ефективно. Просто казах в посолството, че не съм осъзнавала това общуване да е забранено и ведро обещах още на следващия ден да спра да приемам в дома си приятелките си чужденки, като им обясня учтиво, че моето правителство забранява това. Естествено, дипломатите нямаха друг уместен ход, освен да ми се извинят и да ми препоръчат да поддържам контактите си спокойно.

Подозирам, обаче, че подобни доноси са разрушили немалко кариери и съдби.

И до днес, започне ли някой да добива популярност, да изпъква сред съседите си, моментално следват сплетни, зловни клюки и забележки, а нерядко и жестоки клевети, чиято единствена цел е да сринат репутацията на човека и да му попречат да напредне. От тези фалшиви обвинения и гнусни оскърбления често за невинната жертва няма измъкване. Неслучайно, пак в България съществува поговорката: „Ако заговорят, че сестра ти е лека жена, иди доказвай, че нямаш сестра.“

Един изключително колоритен резултат на завистта в националния ни характер е ненавистта на българина към собствената ни интелигенция.

Още в историческото си минало трудно понасяме факта, че някой умее или знае неща, недостъпни за нас. Затова, докато навсякъде по света народите почитат и пазят интелигенцията си, ние се чудим как да я унижим и да я натикаме в калта.

По времето на Петко Славейков, както е видно от собствените му спомени, битувало мнението, че говедарят заслужава по-висока заплата от даскала. Защо ли? Как тъй защо?! Нали човекът търчал подир

говедата и в пек, и в дъжд, а даскалчето си приказвало с дечицата на светло и топло?

Тази абсурдна философия на отрицание битова и до ден днешен.

Неотдавна, в едно малко планинско селце разярен земеделец, който яростно дърпаше посивелите си мустаци, ми се оплака от местния фелдшер: „Зема толкоз пари“ – фъфлеше човечецът възбудено – „пък хич не знае 'кво е да се изпотиш. Аз мъкна тежка мотика, а той с бялата мантичка и леката слушалка ми се прави на велик!“

Социализмът използва умело тази благодатна почва, за да пусне гъсти филизи убийствената му политика на обезличаване. Учителите, лекарите, творците и учените имаха жалки доходи. Докато работниците се кичеха с гордия етикет „класа“, интелигенцията беше само „прослойка“. С ушите си съм чувала изрази като „интелигентски залитания“, „интелигентски отклонения“ или просто „интелигентщина“, които трябваше да се възприемат като отрицателни и обидни.

И до днес това отношение към духовния елит процъфтява. Спомнете си колко негативни бяха реакциите на обществото към учителската стачка. Помислете си какви са доходите на преподавателите в университетите и на учените в БАН или как едва мъждукат и как гладуват творците ни.

Един посредствен футболист е десетки пъти по-облагодетелстван и тачен и от най-заслужилия ни специалист в която и да било сфера на науката.

После, незнайно защо, от интелигентите се очаква да работят някак само в полза на обществото и да не проявяват капризите да искат добро заплащане. Това се възприема като скандално користолюбие и алчност от тяхна страна. Сякаш те не трябва да се хранят, а може някак да се справят с фотосинтеза.

И, ето какви са отровните плодове на завистта: Поради това, че ние, българите, не можем да понесем мисълта, че някой представлява нещо повече от нас, трябва с всички възможни средства да го накажем за това.

В резултат на тези абсурдни импулси, губим каймака на нацията си. Големи певци и музиканти се представят предимно в чужбина. Големи учени са постигнали великите си изобретения пак извън границите на Родината. В резултат на това безумие, губим не само престиж и слава, а и възможност за чисто материален просперитет.

Друг интересен резултат от тази причудлива нашенска омраза към

одоухотворените, будните и знаещите е крайно екзотичната ни селекция в областта на политиката. Определено, някак харесваме ограничените и простовати държавни ръководители.

Тодор Живков си беше по свой начин народен любимец. Изрази като: „Днес полупроводници, а утре – цели“. Вместо да ни накарат да се срамуваме пред света, будеха разнежени усмивки като щуротиите на любимото дете. При всеки гаф в политиката, вместо да гоzakлеймят, хората съчувствено цъкаха с език, че подчинените му го лъжели.

Със същата страст и симпатия прегърнахме каузата на Симеон Сакскобургготски. Фактът, че изпълняваше причудливи клоунади пред медиите и не можеше да каже и две свързани думи очароваше и разнежваше българина. Изрази като „когато му дойде времето“ или че „трябвало да си сменим чипа“, вместо да ни подразнят, будеха и будят усмивки на симпатия.

Само в България може да просперират министри без висше образование като Лучиано.

Друг любим тип политици са наивните, бутафорни млади марионетки, неспособни да мислят и действат сами като Виденов и Станишев.

Изобщо, този, който трябва, сенчестите кукловоди, познават прекрасно тази черта на нашенеца, неговият култ към посредствените и ограничените и добре се възползват от нея.

Докато политиците с мозък, смелост и идеи са разглеждани като тъмна и враждебна сила и много лесно могат да бъдат обявени за народни врагове. Такъв е случаят в исторически план със Стефан Стамболов и Александър Стамболийски, а в по-ново време – с Трайчо Костов.

Спомнете си за покъртителните кадри във филма „Страшният съд“. Великолепно беше пресъздадена наладата, с която простакът унижава и тъпче в калта човек, който притежава финес и духовност, знае няколко езика и стои неизмеримо по-високо.

Зад всички тези абсурдни и злокобни процеси отново се крие завистта. Българинът по принцип трудно преживява факта, че някой ще го направлява и ще бъде над него, но е балсам за душата му, ако този някой е видимо толкова жалък и некадърен, че не накарва с нищо неговото его. Напротив така нашенецът може, докато чака на опашка за социалните помощи, самодоволно да си мисли, че е нещо повече от премиера, министъра или градоначалника. Това подхранва самочувствието му.

Пак завистта е в дъното на факта, че българите са толкова неспособни на организация, дисциплина, подчинение и йерархия. Редът и

дисциплината предполагат да си знаеш мястото и искрено да приемеш, че някой друг знае и може повече от теб и затова следва да бъде слушан. За нас сякаш граничи с невъзможното да направим това. Ето защо в България има толкова партии, като и в най-малката от тях всеки се вижда като бъдещият ѝ лидер или поне като кандидат в депутатската ѝ листа на следващите парламентарни избори и то на избираема позиция.

Разбира се, все пак, има един начин българите да ти простят величието, знанията и уменията, духовните, нравствените и интелектуалните качества и дори да ти признаят някакви заслуги. Как да стане това ли? Лесно. Просто за целта трябва да си мъртъв. Понякога прощаваме на покойниците тяхното духовно превъзходство, въпреки че не винаги успяваме дори в това.

Вземете случая с българските медици в Либия. Бяхме ги възприели за обречени, за покойници и си позволихме лукса да ги героизираме, а тези „неблагодарници“ взеха, че проявиха „наглостта“ да се завърнат живи и здрави, дори напълнели и да получат някакви разумни компенсации и привилегии. Какво нахалство!

Виждате ли до каква степен сме пропити от отровата? Тя разяжда нашите добродетели и обезобразява националната ни душа.

Англичаните имат израз *my betters* (по-добрите от мен) и с радост, спокойствие и уважение признават, че има хора, които ги превъзхождат. Те знаят точното си място и възможностите си в този живот. Нима това съзнание ги прави по-малко горд народ?

При японците йерархията е жизненоважна за равновесието и здравата структура на цялата им цивилизация. За един японец прекият му началник е величествен човек, а директорът на фирмата, в която работи – божество. Никога не съм чувала да укоряват японците в раболепие и липса на достойнство.

Дори по-фриволните, по-бохемски настроени французи издигат на пиедестал своите творци и своите учени. Нима в душата на французина има нещо робско и угодническо?

Запомнете, докато не се научим да почитаме подобаващо тези, които ни превъзхождат, да осъзнаваме своите качества и своето място в живота и да се гордеем с тях, да се трудим неуморно, като вместо да оправяме света, запретнем ръкави да вършим това, което умеем най-добре, никога няма да видим прословутата светлина в тунела и ще затъваме все по-дълбоко в блатото на икономическия, нравствения и политическия хаос!

КРАЙ

© 2008 Паула Лайт

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/9571>]